

OSMANLI NE YAPIYORDU?

Bütün bunlar olur, potansiyel düşman olan Fransa, Rusya gibi ülkeler, Osmanlı ülkesinin en can alıcı bölgesinin kara ve deniz haritalarını çıkarır, kalelerini, istihkamlarını bu haritalara işlerken; Truva gibi dünya çapında önemli antik yerleşim birimlerinin yerlerini bir bir saptayıp, haritalarını çıkarırken Osmanlı Devleti ne yapıyordu diyorsunuz değil mi? Kısaca anlatayım.

Fransız ve Rus uzman heyetleri 17-19. yüzyıllar arasında Boğazlar'da gerçekleştirilen bu keşif gezilerini yürüttükten Osmanlı Devleti onlara, gemi tahsis etmek dâhil, destek veriyordu! Örneğin Marmara Denizi'nin batimetrik haritaları 1845-1847 yılları arasında Rus donanma subayı Manganani'nin, Türk savaş gemisi "Gülsefid" ile yaptığı keşif gezisinde gerçekleştirildiği araştırılmalara dayanıyordu. Yine Kaptan Fethi Efendi tarafından bakır üzerine işlenip bastırılan, iskandil hatlarını içeren haritadaki bilgiler, Nikolai Androusov'un, Rus Coğrafya Cemiyeti tarafından düzenlenen ve Osmanlı gemisi "Selanik" ile gerçekleştirildiği keşif gezisi sırasında elde ettiği ölçümlerden alınmıştı.. Alıncap ama bir o kadar da saf bir devletimiz varmış doğrusu!

Fransa'nın arkeolojik amaçla da özenle yürütülen bu çalışmaları sırasında Sefür Choiseul, Jean-Baptiste Lechevalier'e 1776 yılında Biga Yarımadası'nda alınan rölevelleri, Homeros'un şiirleri ve Strabon'un "Coğrafya" adlı eseriyile karşılaştırma görevini vermiş. Piri Reis'in "Kitab-ı Bahiyesi"ni günümüzdeki durumla karşılaştırmanın ancak 2012 yılında bana düşüğünü düşününce doğrusu 500 yıl süren bu ilgisizlik canımı sıkıyor değil. Osmanlılar tarafından yapılan en eski haritaların 15. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. İbrahim

Kâtibi ve Müsiyeli İbrahim'in portolan haritaları sırasıyla, 1413 ve 1461 tarihlidir. Osmanlı haritacılığının başlangıç tarihi olarak Piri Reis ve Macar Reis'in haritalarının da çizildiği, 16. yüzyıl kabul edilmektedir. Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz'i içeren bu portolan haritalarının büyük çoğunluğu Piri Reis tarafından çizilmiş ve Kitab-ı Bahriye'nin ilgili fasıllarına eklenmiştir.

Osmanlı'da haritacılığın ciddiye alınması, dünya'nın en iyi haritacılarından olan Piri Reis'in kellesinin vurulmasından yaklaşık 300 yıl sonra, 1797 yılında, Mühendishane-i Bahri-i Hümayun'da, Fenn-i Harita ve Coğrafya Şubesi'nin açılmasıyla başlamıştır. Yine aynı yıllara ait bir belge, Osmanlı Bahriyesi'nin harita gereksiniminin, Avrupa'da basılmış haritaların satın alınması yolu ile karşılandığına işaret etmektedir.

Yazdıkça canımı sıkan bu konuyu bu defalık, haritacılığın temel taşı olan "nirengi" noktası konusu ile noktalayayım. İstanbul Boğazi'nin "nirengi"si, Osmanlı deniz subayları, Ali, Sezai ve Buhanettin tarafından ancak 1916 yılında belirlenmiştir! Piri Reis'in ruhu şad olsun vesselam. ❖

Bozcaada Portolani

1. Boz Tepe (Göztepe)
2. Bozca Ada Kalesi
3. Bozca Ada Limanı
4. Yarıdım Limanı
5. Eski İstanbulluk (Truva)
6. Kum Burnu
7. Çökertme
8. Yenişehir (Kum Kale) Burun.
9. Sultaniyeh Kalesi
10. Kilitbahir Kalesi
11. Hımar Adası
12. Pirasa Adası
13. Orak Adası
14. Yılan Adası

DİPNOTLAR

- 1 Bu yazının hazırlanmasında ve kullanılan fotoğraflarda, büyük ölçüde Arkas Sanat Evi'nin, "Uç Denizin Arasında" kitabından yararlanılmıştır.
- 2 The Map Makers John Noble Wilford Napolyon'un, "Barutun yoksa savaşı kaybedersin" dediği rivayet olunur.
- 3 "Uç Denizin Arasında":17. Yüzyıldan 19. Yüzyıla Osmanlı ve Fransız Boğaz Haritaları Sergisi", Arkas Sanat Merkezi, İzmir
- 4 "Uç Denizin Arasında " adlı kitap, Arkas Sanat Merkezi.

Çanakkale Boğazi'nin eski haritaları, Ballarino, Baile Giovanni Soranzo'nun sekreteri, 1660 civarı.

Çanakkale Boğazi ve İstanbul görünümü, Nicolas de Fer, 1647-1720